

PRIKAZ KNJIGE

Tea Golja, Marlena Plavšić, Iva Slivar (2019).

Collaborative learning guidelines.

Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

str. 104.

Knjiga *Collaborative learning guidelines (Smjernice za suradničko učenje): From Learners to Prosumers. Application in Organisations. Adults Collaborative Learning Within the ECORL Project* nastala je u sklopu projekta ECORL (Economy Co-Responsability Learning). Izdavač knjige je Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Napisana je na engleskome jeziku. Autorice su profesorice ekonomije i psihologije na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, i to na Fakultetu za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije (izv. prof. dr. sc. Tea Golja), na Filozofskome fakultetu (doc. dr. sc. Marlena Plavšić), na Fakultetu ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković (doc. dr. sc. Iva Slivar).

Knjiga *Collaborative learning guidelines (Smjernice za suradničko učenje)* sadrži 104 stranice. Podijeljena je u četiri poglavlja i zaključak, a na samome kraju knjige je prilog i literatura kojom su se autorice koristile za istraživanje spoznaja o suradničkome učenju.

Prvo poglavlje naslova *Collaborative learning and adult learning (Suradničko učenje i učenje odraslih)* ima pet potpoglavlja: *Learning theories (Teorije učenja)*, *Collaborative learning (Suradničko učenje)*, *Learning context (Kontekst učenja)*, *Learning and technologies (Učenje i tehnologije)* i *Motivation for collaborative learning (Motivacija za suradničko učenje)*.

Prvo potpoglavlje *Learning theories (Teorije učenja)* donosi važne informacije o teorijama učenja od 1900. godine do danas, ali i renomiranim znanstvenicima bez kojih ne bismo mogli govoriti o učenju kao znanstvenomu psihologijskom predmetu proučavanja. Autorice tako spominju Watsona, Pavlova i Skinnera kao važne predstavnike biheviorizma, opisuju kognitivizam te nastavljaju s Bandurom koji naglašava važnost učenja u socijalnome kontekstu. Navode i Brunera te potvrđuju kako je švicarski razvojni psiholog Piaget bio jedan od prethodnika konstruktivizma, dok Vygotsky temelji svoje teorije na tome da ljudska bića usvajaju znanje počevši od odnosa s drugima i okruženja.

U drugome potpoglavlju *Collaborative learning (Suradničko učenje)* opisuje se važnost suradničkoga učenja koje se primjenjuje od aktivnosti u dječjem vrtiću i u obitelji te se razvija u raznim drugim djelatnostima tijekom života i rada osobe. Suradnički rad određuje se kao otvoreni proces, u kojemu je cilj voditi se pregovorima između članova grupe umjesto unaprijed definiranim metodama i pravilima.

U tome se ogleda i odgovornost članova za učinjeno. Suradničko učenje determinira međusobna ovisnost članova grupe, podjela zadataka i upravljanje procesima grupe te cilj izgrađivanja nečega novog.

Sam kontekst učenja *Learning context* (*Kontekst učenja*), treće potpoglavlje autorice predstavljaju kao proces u kojemu pojedinac uči interakcijom s tri glavna područja: samim sobom, vanjskim okruženjem i društvenim kontekstom, te opisuju kako u određenoj situaciji učenja može prevladati jedno područje nad drugim. Interakcija s drugima najčešća je, a to je rezultat društvenoga konteksta. Navodi se da postoji 'učenje od drugih' i 'učenje s drugima'. Učenje, potvrđuje se i opisuje u ovoj knjizi, može biti formalno, informalno i neformalno. Dodaju da je u nekim zemljama obrazovanje odraslih sadržano u neformalnom obrazovanju, dok je u drugima to još uvijek formalno.

Četvrto potpoglavlje *Learning and technologies* (*Učenje i tehnologije*) naglašava da se teorije učenja odnose na učenje kao relativno trajnu promjenu motoričkoga, kognitivnoga i psihodinamičkoga ponašanja koja se javlja kao izravni rezultat iskustva. Autorice opisuju da neki od primjera tehnologija primijenjenih s kognitivnim pristupom mogu biti simulacije i multimedija. Digitalni sadržaji, svjedoci smo, danas se sve više uključuju u učenje djece i mladih koji na vrlo jednostavan način, potpomognuti digitalnom tehnologijom, upoznaju svijet informacija, postupaka i strategija, a da knjigu nisu ni uzeli u ruke. Ovi načini učenja imaju svoje pozitivne i negativne strane koje se svakim danom mijenjaju i nadopunjuju da bi doveli do toga da je svaka informacija od jučer već prestara i da se uvijek traži recentnija, novija. Primjerice, simulacije su kompatibilne s kognitivnom teorijom učenja jer predstavljaju formalizirane modele i izazivaju specifične kognitivne procese poput kreiranja i testiranja hipoteza. Danas se koristi 'podijeljeno učenje' (*shared learning*) koje omogućuje učenicima uključivanje u raspravu, preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje, razjašnjavanje i procjenu ideje te na taj način razvijanje kritičkoga mišljenja. U tome kontekstu sociokonstruktivizam objašnjava da na ljudsku aktivnost utječu okolina i osobe koje u njoj djeluju, a prema Winnu (2002) tehnologija nikad ne može biti dovoljan uvjet za stvaranje zajednica u učenju. Informacijsko-komunikacijska tehnologija (*ICT – Information Communication Technologies*) sve više postaje način komuniciranja i suradnje među osobama, a virtualno okruženje nudi djeci i mladima mogućnost stvaranja konteksta u kojima je pristup informacijama sve dostupniji. *Online* učenje nudi većina odgojno-obrazovnih institucija te se znanje stječe i prakticira radi razvijanja vještina i oblikovanja stavova u stvarnim uvjetima. U knjizi se navode i opisuju mrežni komunikacijski alati integrirani u dizajn suradničkoga iskustva, kao što su: e-pošta i popis poštanskih adresa, grupe za informiranje, forumi za razgovore, *wikis* kao

posebne mrežne stranice koje omogućuju svim korisnicima izmjenu svake stranice ne koristeći standardni HTML, Q&A usluge kao svojevrсни forumi za diskusiju organiziranim pitanjima i odgovorima, *chat* kao alati kojima osobe razgovaraju u realnome vremenu, grupe društvenih mreža (*Social Networks Groups*), video-konferencije kojima se osoba može koristiti putem *Skypea* ili *Googlea (Hangout)*, virtualni svjetovi koji omogućuju osobama osjećaj da su u trodimenzionalnome svijetu te grupe s kratkim porukama.

Posljednje, peto potpoglavlje u prvome poglavlju knjige pod nazivom *Motivation for collaborative learning (Motivacija za suradničko učenje)* podijeljeno je u dva potpoglavlja *Factors that enhance motivation (Čimbenici koji povećavaju motivaciju)* i *Challenges in collaborative learning (Izazovi suradničkoga učenja)*. Autorice naglašavaju važnost suradničkoga učenja za pojedinca, opisuju koliko ga pojedinci više žele od klasičnih oblika učenja. Vrijednost takvoga oblika učenja je i u tome što članovi grupe kroz interakciju mogu rekonstruirati svoje ideje i oblikovati neko novo razumijevanje koje inače ne bi mogli sami otkriti. Spominje se i suradničko *online* učenje kojim su ishodi učenja dostupniji. Učinkovite strategije ovoga oblika učenja uključuju: kreiranje scenarija igranja uloga za određivanje i vođenje interaktivnih interakcija, uspostavljanje i pridržavanje pravila i postupaka razmjene među studentima i pružanje razrađenih, relevantnih i pravovremenih povratnih informacija i od nastavnika i od vršnjaka (prema Borokhovski i sur., 2012). Jedna od konstruktivističkih strategija usmjerena na uključivanje učenika u zajedničko učenje je učenje temeljeno na problemima. Izazovi suradničkoga učenja mogu predstavljati mnogobrojne poteškoće i primjedbe o sudjelovanju ili nesudjelovanju, kao npr. previše se vremena gubi za objašnjenje materijala ostalim članovima grupe, dominira samo jedan ili samo nekoliko članova grupe, sudionici se suzdržavaju od izricanja ideja zbog straha od negativne ocjene drugih članova te fokus je samo na kognitivnoj dimenziji zadatka, dok je socijalna dimenzija zanemarena. Za svaku primjedbu autorice su opisale komentar i moguće rješenje. Također, autorice ističu važnost osobnoga iskustva u suradničkome učenju.

Drugo poglavlje *Open educational resources (OERs) (Otvoreni odgojno-obrazovni izvori)* detaljnije opisuje sve studije slučaja partnera uključenih u ECORL projekt i objašnjenje na temelju iskustava svakoga partnera. Vidljive su razlike u pristupu, realizaciji, korištenim metodologijama i reakcijama, odnosno povratnim informacijama. Ti se primjeri mogu smatrati vrijednim prinosom za donošenje zaključaka o mogućim metodama organiziranja sličnoga projekta na drugim mjestima u Europi i svijetu.

Obrazovanje odraslih susreće se s izazovima kao što su: stvaranje interaktivnih okruženja za učenje uživo poput susreta i razmjene mjesta znanja među uče-

nicima, učiteljima i svjedocima te pružanje produblivanja obrađenih tema, dostupnih u bilo koje vrijeme na mrežnim stranicama, otvoreno i besplatno, kao što je mrežni digitalni sadržaj. Projekt ECORL zadovoljava ove potrebe u eksperimentu kombiniranih aktivnosti s prilagođenim načinom obuke ostvarenim u svakoj zemlji konzorcija i stvaranjem više od 50 otvorenih odgojno-obrazovnih resursa o dijeljenju ekonomije, etičkim financijama, socijalnome poslovanju, poduzetništvu, održivome načinu života, društvenim odgovornostima poduzeća i ostalim relevantnim temama. Ti otvoreni odgojno-obrazovni sadržaji predstavljaju skladište ECORL mrežnih stranica, virtualno okruženje u kojemu je moguće učiti i ažurirati kompetencije odraslih zahvaljujući videoprezentacijama, PPT-ovima, mrežnim izvorima, tekstovima i vježbama. Ponuđeni predložak rezultat je metodologije testirane na odraslima iz više europskih zemalja. Otvoreni odgojno-obrazovni izvori su dvojezični radi pružanja sadržaja na materinjem i na engleskome jeziku. Opisuje se da učenici (odrasli) trebaju testirati svoje opće kompetencije u socijalnoj ekonomiji mrežnim anketama kako bi odabrali najprikladniju internetsku aktivnost.

Treće poglavlje *The ECORL consortium case studies (Studije slučaja u konzorciju ECORL)* nudi primjere pet zemalja koje na različite načine organiziraju obrazovanje odraslih. Autorice počinju s Albanijom koja je kroz *Yunus social business Balkans* razvila eksperimentalni program u kojemu su polaznici morali simulirati scenarije iz stvarnoga života u odnosu na cilj učenja: povećati kapacitete polaznika za stjecanje neovisnih prihoda kako bi se podržale službe zapošljavanja marginaliziranih mladih. Republika Hrvatska predstavljena je u ovoj knjizi kroz aktivnosti *Pučkoga otvorenog učilišta Pula*. Dvije grupe polaznika pohađale su satove socijalne ekonomije u dvije godine projekta. Cilj je bio steći znanja o društveno-odgovornome poslovanju i ekonomiji dijeljenja. Ostvaren je, među ostalim, pozitivan društveni utjecaj kroz poduzetništvo. Cilj projekta u Italiji kroz *Università popolare di Firenze* bio je odgovaranje na potrebe ekonomske pismenosti, što odraslima posebno nedostaje jer je ekonomska kriza utjecala na mlade i odrasle u svim društvenim područjima. Suradničko učenje u suradnji sa zajedničkim projektima socijalnoga poslovanja, na primjeru ove zemlje, može se smatrati inovativnim i kreativnim modelom učenja odraslih. Litva putem *EU Trade-a* razvija prilično opsežan koncept suradničkoga učenja. Uzorak istraživanja u ovoj zemlji sastojao se od odraslih studenata i studentica preddiplomskoga studija različitoga kulturnog i profesionalnog podrijetla kojima je cilj bio učiti o društveno-odgovornome poslovanju i ekonomiji dijeljenja. Projekt u Španjolskoj imao je tri glavna utjecaja temeljena na biheviorističkoj, kognitivističkoj i konstruktivističkoj teoriji. Nakon ekonomske krize, koja je rezultirala visokom stopom nezaposlenosti i nedostatkom poznavanja ekonomije u španjolskome društvu, aktivnosti iz ovoga projekta

popunile su prazninu među kompetencijama osoba. Učili su o socijalnoj ekonomiji, a alternativni metodološki pristupi koji su se koristili motivirali su učenike i dokazali da obrazovanje odraslih može biti korisno, zanimljivo i osnažujuće. Autorice završavaju ovo poglavlje ishodima učenja koje će dostići osoba koja prolazi kroz aktivnosti iz projekta opisane na primjerima različitih zemalja. Ukupno je kroz projekt prošlo 130 osoba.

U četvrtome se poglavlju pod naslovom *Collaborative learning in organisations (Suradničko učenje u organizacijama)* opisuje da je bilo vrijedno istražiti kako se koncept i načela suradničkoga učenja mogu koristiti u poslovanju u konceptu organizacije koja uči. Stoga, u ovome se poglavlju predstavlja praktična primjena suradničkoga učenja. Autorice ističu da iako se proces nije odvijao u poslovnome okruženju, već u okviru dva sveučilišna kolegija, zadatak je bio pravi poslovni izazov. Cilj je ovoga poglavlja, na temelju primjera, pružiti vodič za primjenu suradničkoga učenja u različitim organizacijama. U primjeru s Fakulteta za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, kroz planiranje, implementaciju i vrednovanje, opisuje se studija slučaja – stvaranje novoga hotelskoga brenda.

Autorice na kraju knjige zaključuju da je tehnika suradničkoga učenja prikladna za suvremenije teme u različitim aktivnostima rješavanja problema u organizacijama, dobra je smjernica za razvoj organizacija te se u praksi prilično često koristi. Ističu da je važno na odgovarajući način razmijeniti znanje i primijeniti ga u poslovnoj praksi. Suradničko učenje u poslovanju dovodi do stvaranja novih znanja, ali i izazova, a njegova primjena u školskome sustavu dovodi do otkrivanja novih znanja za timove.

Fotografije koje prate sadržaj u knjizi *Collaborative learning guidelines (Smjernice za suradničko učenje)* ukazuju na vjerodostojnost aktivnosti koje su provedene u sklopu projekta u različitim zemljama. Prilog je vezan uz istraživanje u primjeru iz četvrtoga poglavlja, primjeru s Fakulteta za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

Korištena su 42 izvora (knjige, članci i mrežni izvori) literature koji ukazuju na raznovrsnost i interdisciplinarnost teme koja je povezana sa psihologijom, zadiru u područje pedagogije i didaktike, ali na jedan poseban način korelira s ekonomskim istraživanjima i društvenim pitanjima te ukazuje na još veću povezanost suradničkoga učenja i rada u organizacijama.

Ova je knjiga namijenjena studentima različitih smjerova, učiteljima, nastavnicima, pedagozima i ekonomistima te ostalim znanstvenicima, stručnjacima i praktičarima koji usmjeravaju djecu i mlade u suradničko učenje koje je, posebice danas, izuzetno cijenjeno u radnim organizacijama koje povezuju djecu i mlade s

tržištem rada. Namijenjena je i stručnjacima koji se bave socijalnom ekonomijom, psihologijom, pedagogijom i metodologijom istraživanja jer ukazuje na važnost suradničkoga učenja i na elemente koje treba uključiti u istraživanje ovoga vrijednoga društvenog kapitala.

Marina Diković